

DE RIJKEN MOETEN BETALEN

kanttekeningen bij het boek van Flip de Kam¹

Henk de Kruijk

1. Inleiding

Er is weinig bekend over de uitwerking van het nederlandse belastingstelsel. Slechts een kleine groep specialisten is goed op de hoogte van het geldende belastingrecht. Dit zijn de hogere medewerkers van grote belastingadviesbureaus, fiskalisten rechtstreeks werkzaam bij multinationals, belastinginspekteurs en een paar rechters en wetenschappers. De schatting van de Kam dat het gaat om een groep van ca. 1000 man is eerder te hoog dan te laag. De meeste kleinere belastingkonsulentenkantoren zijn namelijk maar gedeeltelijk op de hoogte van de (mogelijkheden in de) belastingwetten. Dat is niet zo verwonderlijk omdat het belastingrecht een vrij moeilijke, zeer vaak veranderende materie is. Hoe de belastingwetten in de praktijk uitwerken, dwz. hoe de lasten in werkelijkheid over de bevolking verdeeld worden, is ook bij deze specialisten onbekend. Zij houden zich vooral bezig met individuele gevallen, zij adviseren of belasten van geval tot geval, per persoon of per onderneming. Zij kunnen alleen wat zeggen van de belastingdruk op de belastingplichtigen die zij behandeld hebben. Een totaaloverzicht over alle belastingbetalers ontbreekt.

2. Ontduiken en ontgaan van belastingen

Het lijkt erop dat grote groepen van de bevolking het moreel geoorloofd achten de eigen bijdrage in het geheel van overheidsheffingen zoveel mogelijk te beperken. Dit uit zich bijvoorbeeld in pogingen om wegen- en hondenbelasting te ontduiken of om de omroepbijdrage niet te betalen, waarmee een paar honderd gulden te verdienen valt; verder bijvoorbeeld in het misbruik maken van sociale voorzieningen, het ten onrechte inkasseren van subsidies of zwart werken, hetgeen enkele duizenden guldens kan opleveren; of het uit zich in het met behulp van fiskale experts gebruik maken van de mazen in de belastingwetten, waarmee tienduizenden tot vele miljoenen guldens bespaard kunnen worden. Hoeveel belastingplichtigen niet geheel aan hun verplichtingen voldoen en hoe de

1. Flip de Kam, *Betalen is voor de dommen*, Amsterdam, Uitgeverij Bert Bakker, 1977.

wanbetalers over de verschillende inkomensgroepen verdeeld zijn is onbekend. Er is natuurlijk wel verband te leggen tussen de hoogte en de bron van het inkomen en de manier waarop geprobeerd wordt onder de belastingwetten uit te komen. Zo is gebruik maken van de mazen in de wetten vooral lukratief (én mogelijk) bij hoge inkomens en bedrijfswinsten. Zwart werken wordt daarentegen vooral door mensen uit de arbeidersklasse gedaan, hoewel het beslist niet tot die groep beperkt blijft. Bekend zijn de bijlesgelden van de leraar en het vakantielaatje van de arts. Verder zijn er bijvoorbeeld weinig beursstudenten die zowel hun beurs bij de belastingen als hun bijbaantje in Groningen-aanmelden. Betrouwbaar onderzoek naar de mate waarin zulke overtredingen worden gepleegd is echter niet aanwezig. Het wetenschappelijk onderzoek beperkt zich tot het via interviews en enquêtes bij belastingplichtigen verzamelen van gegevens. Het zal duidelijk zijn dat op de op deze manier verzamelde feiten nogal wat valt af te dingen.

Evenmin is bekend hoeveel belasting in totaal per jaar ten onrechte niet wordt betaald. Niemand kan een enigszins betrouwbare schatting geven. Wel is zeker dat het jaarlijks verlies voor de schatkist in de miljarden loopt. Hoe groot dit verlies is hangt er ook van af waar de grens wordt getrokken tussen wel en niet geoorloofde pogingen zo weinig mogelijk belasting te betalen. In het belastingwereldje wordt een onderscheid gemaakt tussen het ontduiken van belasting en het ontgaan van belasting. Onder ontduiken wordt verstaan het in strijd met de wet niet betalen van belasting (bijvoorbeeld het doen van valse aangiften, het niet opgeven van inkomsten, ed.); ontgaan is het vermijden dat belastingschuld ontstaat door gebruik te maken van juridische constructies. Daardoor kunnen inkomsten, die eigenlijk belast hadden moeten worden, op grond van de wettekst niet belast worden.

Ontduiken staat gelijk aan belastingfraude; ontgaan is volgens vrijwel alle fiscalisten geoorloofde belastingvermijding. Goede belastingkonsulenten verdienen hun zeer hoge inkomen door dergelijke constructies te bedenken en uit te (laten) voeren. Veel belastinginspekteurs hopen later belastingkonsulent te worden — er is een doorlopende transfermarkt — of hebben ook anderszins soortgelijke ideeën over de positie van het bedrijfsleven en de zware belastingdruk op hogere inkomens. Wanneer er in fiscale kringen dan ook gesproken wordt over toenemende fraude en teruglopen van de belastingmoraal dan heeft men vooral het oog op belastingontduiking en veel minder op het ontgaan van belasting.

3. Afwentelen van belastingen

Naast het ontduiken en ontgaan van belastingen speelt nog het probleem van

het afwentelen van belasting. Het is niet gezegd dat degene die belasting betaalt ook onder die belasting gebukt gaat. Het is denkbaar dat hij de belasting aan een ander kan doorberekenen. Dat kan bijvoorbeeld door het verhogen van verkoopprijzen of door het vragen van loonkompensatie. Stijging van prijzen bij een verhoging van de b.t.w., oplopen van tarieven van artsen en andere medici, verkrijgen van volledige prijskompensatie (inklusief kompensatie voor gestegen belastingen) bij afsluiten van c.a.o.'s zijn voorbeelden van het feit dat afwenteling in de praktijk ook plaats heeft. Op de vraag welke belastingen afgewenteld worden en in welke mate dit gebeurt kunnen noch de belastingwetenschap noch de ekonomie antwoord geven. Duidelijk is dat afwenteling in veel sterker mate gebeurt als tot voor kort werd aangenomen. (Zo lijkt het bijvoorbeeld dat de vennootschapsbelasting voor een belangrijk deel wordt doorberekend, zie o.a. N.H. Douben, *Afwenteling van de vennootschapsbelasting*, Leiden 1967). Afwenteling is vooral een gekompliceerde materie omdat dezelfde belasting achtereenvolgens door verschillende groeperingen doorberekend kan worden. Daardoor is het zeer moeilijk vast te stellen waar zij uiteindelijk blijft hangen. Het hiervoor genoemde voorbeeld van een verhoging van de b.t.w. kan dat illustreren. De ondernemer berekent de b.t.w. verhoging via zijn prijzen door aan de konsument. Zeker een deel van de konsumenten slaagt er echter in deze prijsstijging op anderen af te schuiven, bijvoorbeeld via een loonsverhoging op de ondernemer. Dit kan dan weer aanleiding zijn de prijzen te verhogen etc. Alleen al omdat niemand weet wie er geheel of gedeeltelijk in slaagt de belastingen door te schuiven naar anderen, kan niemand iets zinnigs zeggen over de werkelijke drukverdeling van de belastingen over de nederlandse bevolking. Toch wordt in cijferopstellingen gewoon aan dit probleem voorbij gegaan en de theoretische indeling in direkte en indirekte belastingen gevolgd².

Bij het lezen van beschouwingen over de verdeling van de belastingdruk over verschillende inkomensgroepen of over de inkomensherverdelende effecten van de inkomstenbelasting of soortgelijke onderwerpen moet de lezer in het oog houden dat de gevolgen van het ontduiken, het ontgaan en het op andere wijze dan de theorie veronderstelt afwentelen van belasting niet meegeteld zijn. Dergelijke beschouwingen zijn dan ook in hoge mate spekulatief. Hetzelfde geldt uiteraard voor de argumenten die aangevoerd worden bij voorstellen tot wijziging van het belastingstelsel.

2. Belastingen worden van oudsher onderverdeeld in direkte en indirekte of kostprijsverhogende belastingen. Direkte belastingen zijn belastingen op inkomen, winst en vermogen. Voorbeelden zijn inkomsten-, loon-, dividend- en vennootschapsbelasting. Indirekte belastingen zijn o.a. omzetbelasting (b.t.w.), invoerrechten en accijnzen. Indirekte belastingen worden geacht via de prijzen op de konsumenten afgewenteld te worden. Direkte belastingen worden geacht niet afgewenteld te worden.

4. Redenen van belastingen ontduiken

Vrij algemeen wordt onder de belastingsspecialisten aangenomen dat de pogingen om belasting te ontduiken of te ontgaan in Nederland de laatste jaren in aantal zijn toegenomen. De belastingmoraal brokkelt af noemen de fiscalisten dat. Zij bedoelen hiermee te zeggen dat de bereidheid bij de burgers en het bedrijfsleven om de wettelijk verschuldigde belastingen te betalen afneemt. Als oorzaak hiervan wordt even eensgezind de hoogte van de tarieven aangevoerd. De oplossing van het kwaad is daarmee ook duidelijk: lagere tarieven. Ook Flip de Kam hanteert deze redenering maar daarover straks.

Over de redenen voor ontduiking is weinig bekend. Het aanvoeren van de hoge tarieven als oorzaak steunt niet op onderzoek. Nog nooit is een direct verband aangetoond tussen de hoogte van de tarieven en de mate van ontduiking. Het lijkt er veel meer op dat bepaalde groepen belastingvermijders het hoge tarief als rationalisatie achteraf gebruiken. Want ook toen de tarieven veel lager waren, klaagden veel mensen met hoge inkomens. Sommigen hebben de inkomstenbelasting altijd als een soort diefstal beschouwd. Ook in landen waar de belastingtarieven lager zijn dan in Nederland wordt belasting ontduikt. Volgens de specialisten zelfs waarschijnlijk vaker dan in Nederland. Met name zuidelijker landen zijn wat dit betreft befaamd.

Er is echter weinig reden de indruk van de specialisten, dat pogingen om belasting te ontduiken of te ontgaan in aantal en hevigheid toenemen, onjuist te achten. Het is best mogelijk dat zij zo'n trend waarnemen. De redenen voor een toename moeten m.i. wel in een andere richting gezocht worden. Een analyse van maatschappelijke en economische ontwikkelingen is nodig om de oorzaken op het spoor te komen. Het voert te ver om dat hier te gaan doen. Ik kan slechts een paar zeer ruwe aanwijzingen geven:

- a) economische moeilijkheden en de maatregelen die daartegen genomen worden beïnvloeden de afwentelingsmogelijkheden. Bijvoorbeeld
 - door verslechtering van de afzetpositie ondervinden een aantal bedrijven moeilijkheden bij de tot dan toe gebruikelijke afwenteling van belasting via de verkoopprijzen. Ontgaan van belasting is een alternatief.
 - het invoeren van een loonstop met vrijlaten van de prijzen maakt de afwentelingsmogelijkheden van arbeiders een stuk kleiner. Ontduiken van belasting en zwart werk is een alternatief om het inkomen op hetzelfde peil te houden.
- b) de verhouding burger — staat verandert. De overheid heeft in toenemende mate moeite haar handelswijze aan de burgers te verkopen en haar gezag te handhaven. Op allerlei gebieden verliezen de geldende rechtsregels hun overtuigingskracht en vindt overtreding van die regels plaats. Op belasting-

gebied kan dat bijvoorbeeld betekenen dat

- groepen die (langdurig) maatschappelijk achtergesteld worden belastingontduiking gaan gebruiken als een vorm van ongeorganiseerd verzet.
 - hetzelfde gebeurt bij groepen die het niet eens zijn met de wijze waarop de overheid haar gelden besteedt.
 - toenemende staatsbemoeienis op zichzelf zoveel weerstand oproept dat tot verzet wordt overgegaan.
- c) stijging van individuele materiële welvaart wordt steeds belangrijker. Geld (en dure consumptie) zijn in hoge mate bepalend voor status en macht. Op dit punt zijn sterke verwachtingen gewekt, die bijvoorbeeld via reclame nog steeds versterkt worden. Belastingen kunnen makkelijk als zondebok dienen voor frustraties die ontstaan
- bij groepen die door nivellering van inkomens hun voorsprong (denken te) verliezen. Extra optrekken van minimumlonen en wijzigingen in de beloningsverhouding tussen hand- en hoofdarbeid maken bijvoorbeeld de positie van 'lager' kantoorpersoneel moeilijk.
 - door het uitblijven van stijging van het inkomen. In dit opzicht doet het voor meerdere jaren op de nullijn zetten van de lonen het ergste vrezen.

Omdat gegevens ontbreken blijft het aanwijzen van oorzaken speculatief. Natuurlijk speelt de hoogte van het belastingtarief ook een rol. Ik wil er alleen maar de nadruk op leggen dat die rol veel minder belangrijk is dan belasting-specialisten en andere belanghebbenden ons willen doen geloven. Een verlaging van de tarieven met een paar procent lost mijns inziens dan ook niets op.

5. Het boek van Flip de Kam

Het boek van Flip de Kam bestaat voornamelijk uit een aantal artikelen die in de jaren 1975 en 1976 in het weekblad de Haagse Post hebben gestaan. Enigszins bewerkt, voorzien van een inleidend hoofdstuk en besloten met een voorstel tot een ingrijpende wijziging van de inkomstenbelasting lijkt het een vlot verkopende bundel te zijn geworden. De nogal oubollige stijl zal daar ook wel aan meehelpen.

Deze opzet is wel ten koste gegaan van de theoretische diepgang. In een aantal nogal op zichzelf staande hoofdstukken worden veel verschillende zaken aangekaart. Ze worden echter weinig met elkaar in verband gebracht en erg oppervlakkig behandeld. Aan de orde komen o.a. fiscale konstrukties om belasting te ontgaan, zwart geld, de macht van multinationals, samenloop van inkomstenbelasting en sociale premies, inkomensnivellering, de vermogensaanwasdeling en het 1% beleid. Over deze onderwerpen worden wat indrukken gegeven, wat cijfermateriaal verstrekt en wat anekdotes verteld. Op die manier komen voor

niet ingewijden wel een aantal onthullende feiten naar voren. Het slothoofdstuk, een pleidooi voor verandering van de loon- en inkomstenbelasting, steunt echter maar zeer ten dele op de voorafgaande hoofdstukken en is ook verder zwak beargumenteerd.

De meest opzienbarende zaken die naar voren komen, zijn een aantal voorbeelden van fiscaal-juridische konstrukties en de matigende invloed van de premies voor sociale verzekeringen op de inkomensherverdelende effecten van de loon- en inkomstenbelasting. Bij deze twee punten wil ik wat toelichting geven. Daarna zal ik nog ingaan op het slothoofdstuk.

6. Zwakke plekken in de Inkomstenbelasting

Nederland kent een progressieve loon- en inkomstenbelasting, d.w.z. dat naarmate het inkomen stijgt een hoger percentage aan belasting betaald moet worden. Het tarief loop op tot 72%. Afgezien van het successierecht (belasting op erfenissen) is de loon- en inkomstenbelasting de enige belangrijke belasting die een oplopend tarief heeft. Deze belasting is dan ook in theorie de belangrijkste inkomensnivellerende faktor in Nederland. In de praktijk blijkt dat zo'n vaart niet te lopen. Dat komt omdat niet alle inkomsten progressief belast worden. Sommige inkomsten worden in het geheel niet belast, andere tegen een speciaal (lager) tarief. Verder mogen op het inkomen een aantal uitgaven in mindering gebracht worden, zodat belasting geheven wordt over een lager bedrag.

Hiermee is ook de basis gegeven waarop alle fiscaal-juridische konstrukties om belasting te ontgaan berusten. Het principe is er voor te zorgen dat een zo groot mogelijk deel van het inkomen bestaat uit bestanddelen die niet belast zijn of aan een lager tarief zijn onderworpen. Even aantrekkelijk is het omzetten van op zichzelf belaste inkomsten via aftrekbare uitgaven in andere (eventueel toekomstige) niet of lager belaste inkomsten. We komen daar straks met behulp van voorbeelden op terug. Als je bij dit alles gebruik weet te maken van de mogelijkheden die geboden worden doordat de belastingwetten van verschillende landen niet gelijk zijn, dan liggen de trucks om belasting te ontgaan voor het opscheppen. Voor sommige trucks moet de waarheid behoorlijk verdraaid worden, voor andere is dat niet eens nodig. Flip de Kam geeft hiervan een aantal aardige voorbeelden. Het is overigens zeker geen uitputtende opsomming. Tal van andere mogelijkheden zijn niet alleen denkbaar, maar ook in praktijk gebracht.

Om het voorgaande wat te verduidelijken wil ik proberen bij een paar belangrijke begrippen uit de inkomstenbelasting enige toelichting te geven. Ik zal niet proberen deze begrippen juridisch te verklaren of af te bakenen. Het gaat mij er veel meer om een zeer globale indruk te geven van de reikwijdte van de inkomstenbelasting. De nadruk ligt dan ook op een aantal 'zwakke' plekken. In Neder-

land wordt inkomstenbelasting (de loonbelasting is daar eigenlijk een onderdeel van) geheven van natuurlijke personen die hier wonen³:

over a. winst uit onderneming

b. inkomsten uit arbeid, vermogen en bepaalde periodieke uitkeringen

c. winst uit aanmerkelijk belang

nadat d. een aantal aftrekposten in mindering zijn gebracht.

ad a) winst uit onderneming

Onder de inkomstenbelasting vallen grofweg alle particuliere ondernemingen, die geen rechtspersoonlijkheid bezitten. Dit zijn o.a. eenmanszaken, maatschappijen, vennootschappen onder firma en kommanditaire vennootschappen. Ook de uitoefenaars van zgn. vrije beroepen zoals advocaten, architecten, medici etc. behoren hiertoe, voorzover zij hun bedrijf althans niet in B.V.-vorm of dergelijke uitoefenen.

Bedrijven die in N.V.-, B.V.-vorm of dergelijke worden gedreven vallen niet onder de inkomstenbelasting. Zij betalen vennootschapsbelasting over het belaste gedeelte van hun bedrijfswinst. Het tarief is 48% (voor kleinere winsten oplopend van 45 tot 48%). Toch is ook voor deze bedrijven de inkomstenbelasting van belang. Bepaling van de hoogte van de winst gebeurt namelijk zoveel mogelijk op dezelfde manier als in de inkomstenbelasting.

Over de wijze waarop de fiskale jaarwinst vastgesteld moet worden is de wet zeer vaag. Bepaling van de jaarwinst moet namelijk gebeuren volgens 'goed koopmansgebruik' (art. 9 wet ib). Dit laat nogal wat ruimte voor eigen initiatief aan de ondernemer over. Hij is tot op zekere hoogte vrij in het kiezen van een systeem van waardering van voorraden, debiteuren, buitenlandse valuta's, afschrijving e.d. Een eenmaal gekozen systeem mag hij echter — als zich geen bijzondere omstandigheden voordoen — niet door een ander vervangen.

Het begrip goed koopmansgebruik is door de rechtspraak enigszins afgebakend. Wie zich wil verdiepen in de vraag wat wel en wat geen goed koopmansgebruik is, zal zijn materiaal moeten zoeken in de vele gerechtelijke uitspraken die op dit punt zijn gedaan.

Bij het staken of de overdracht van een particuliere onderneming moet in principe met de fiskus afgerekend worden. Belast is dan het totale voordeel dat

3. Personen, die niet in Nederland wonen, betalen hier inkomstenbelasting over hun zgn. binnenlandse inkomen: bepaalde uit Nederland afkomstige inkomsten. Niet-publiekrechtelijke periodieke uitkeringen en veel inkomsten uit vermogen vallen hier niet onder. Bovendien heeft Nederland in internationale verdragen nogal eens afstand gedaan van een gedeelte van het recht op heffing ten gunste van het andere land. Op tijd verhuizen kan financieel erg voordelig zijn.

tijdens de duur van de onderneming behaald is (voorzover dat niet eerder via de jaarwinst gebeurd is). Alle stille reserves e.d. komen dan boven water. Deze afrekening gaat gepaard met veel faciliteiten (vrijstelling van f 15.000,—, bijzonder tarief en zgn. stamrechtvrijstelling tot maximaal f 200.000,—). Deze faciliteiten gelden ook als de ondernemer zijn bedrijf omzet in een B.V. en er in feite in de eigendomsverhoudingen niets veranderd.

Om te voorkomen dat dezelfde winst zowel in het buitenland als in Nederland belast wordt, zijn door de wetgever maatregelen getroffen ter vermindering van dubbele belasting. Als vuistregel geldt dat over in het buitenland behaalde winst in Nederland geen belasting hoeft te worden betaald, als die winst in het buitenland onder een soort winstbelasting valt⁴. Het is niet van belang of en hoeveel belasting in het buitenland in feite betaald wordt, het gaat er om dat de winst daar formeel belast kan worden⁵. Als bijvoorbeeld een vestiging van een Nederlands bedrijf in een ontwikkelingsland 10 jaar belastingvrijdom heeft weten te krijgen (en dat land een soort winstbelasting kent, wat natuurlijk zo is) dan hoeft over de naar Nederland getransfereerde winst hier ook geen belasting te worden betaald.

Het is bij internationaal opererende bedrijven overigens uitermate moeilijk te bepalen in welk land winst wordt gemaakt. Als een Nederlands bedrijf in Azië grondstoffen laat verbouwen, die met een eigen in Zuid-Amerika geregistreerde vervoermaatschappij naar Noord-Afrika verscheept, er daar halfprodukten van maakt, die na vervoer in België tot eindprodukten worden verwerkt en vervolgens via een Luxemburgs verkoopkantoor in Nederland worden afgezet, in welk land is dan welk gedeelte van de winst gemaakt? De situatie is nog wat ondoorzichtiger te maken door te werken met produktieoektrooien en verkooplicenties, waar forse vergoedingen voor worden geboekt. Tegen die tijd bepaalt zo'n bedrijf zijn eigen belastingtarief en dat ligt meestal niet erg hoog.

ad b) inkomsten uit arbeid, vermogen en bepaalde periodieke uitkeringen

Voor deze inkomsten is in de wet nauwkeuriger geregeld, wanneer ze genoten worden, d.w.z. in welk jaar ze belast zijn. Verder mogen alleen direkt met de inkomsten samenhangende, noodzakelijke kosten op de inkomsten in mindering gebracht worden (bv. reiskosten). Over de noodzaak van kosten of de omvang van de daarvoor door de werkgever verstrekte vergoedingen bestaat vaak verschil

4. Dit wordt in de vennootschapsbelasting geëffektueerd door de deelnemingsvrijstelling (art. 13 wet vennootschapsbelasting), in de inkomstenbelasting via internationale verdragen of het Besluit ter voorkoming van dubbele belasting (gebaseerd op art. 38 Algemene wet inzake rijksbelastingen).
5. Dit geldt analoog voor andere soorten inkomsten uit het buitenland.

van mening tussen de belastingdienst en de belastingplichtige. Ook de waardering van niet in geld genoten inkomsten levert vaak moeilijkheden voor de fiskus en mogelijkheden voor de belastingbetaler op.

Veel belangrijker is echter, dat in de vermogenssfeer alleen de opbrengst van vermogen, zoals ontvangen huur, rente of dividend, belast is. Voorzover het niet om ondernemingsvermogen gaat is de winst, die verkregen wordt bij verkoop van vermogensbestanddelen niet belast. Nederland kent dus geen vermogenswinst-belasting. Daardoor is bijvoorbeeld ook de winst die behaald wordt bij verkoop van onroerend goed belastingvrij.

Ook speculatiewinsten zijn niet belast. De enorme winsten die de laatste jaren op de termijnmarkten behaald zijn (denk bijvoorbeeld aan de koffieprijzen), worden belastingvrij geïnkasseerd.

Over de wel belastbare opbrengst van vermogen is soms een lager tarief verschuldigd. Dat is bijvoorbeeld het geval bij kapitaalsuitkeringen uit levensverzekering, als voor die verzekering een koopsom is voldaan. Bij uitkering is het rentebestanddeel belast. Dit rentebestanddeel is overigens gefixeerd op 1,5% van de verzekerde som voor ieder jaar dat de verzekering loopt met een maximum van 25 jaar⁶.

In andere gevallen is de opbrengst van vermogen op een fictief bedrag gesteld. Dit is bijvoorbeeld het geval bij door de eigenaar zelf bewoonde of gratis ter beschikking gestelde woningen. In het laatste geval moet de bewoner een laag bedrag als fictieve opbrengst aangeven, terwijl de eigenaar alle kosten mag aftrekken.

ad c) winst uit aanmerkelijk belang

Winst uit aanmerkelijk belang is de winst gemaakt bij verkoop van aandelen door een groot-aandeelhouder. Een groot-aandeelhouder is iemand die samen met zijn vrouw (of haar man) meer dan 7% en samen met familieleden meer dan 1/3 van de aandelen van een bedrijf bezit of de laatste vijf jaar heeft bezeten. Het belastingtarief is in dit geval 20%.

Niet ieder land kent een heffing wegens winst uit aanmerkelijk belang. Met een aantal van deze landen heeft Nederland verdragen gesloten waarin o.a. bepaald is dat Nederland in voorkomende gevallen ten gunste van dat land (! ?) afstand doet van die heffing. Verhuizen naar zo'n land (al of niet echt, wie controleert het?) is een makkelijke methode om deze heffing te ontlopen. Na een jaar kan je zonder fiscale gevolgen weer naar Nederland terugkomen.

6. Tegen deze constructie is een wetsvoorstel ingediend. Gezien het enorme verzet van de levensverzekeringsbedrijven is het echter niet waarschijnlijk dat het wetsontwerp de kamer ongeschonden doorkomt.

ad d) de aftrekposten

De belangrijkste aftrekposten zijn:

1. premies volksverzekeringen
2. renten van schulden en kosten van geldleningen
3. premies voor lijfrenten (tot een maximum van f 7500,— per jaar)
4. bepaalde periodieke uitkeringen en lijfrenten
5. buitengewone lasten als ziektekosten e.d., studiekosten en bijdragen in het levensonderhoud van naaste verwanten, mits ze bepaalde bedragen te boven gaan.
6. giften, onder bepaalde voorwaarden.

Zij gelden voor iedereen⁷, ongeacht de soort en de hoogte van het inkomen. Met de aftrekbaarheid van de onder 1, 5 en 6 genoemde uitgaven wordt beoogd rekening te houden met de individuele financiële draagkracht van de belastingbetaler. Deze uitgaven zijn min of meer onvermijdbaar en verminderen het voor andere uitgaven beschikbare inkomen.

De aftrekbaarheid van bepaalde periodieke uitkeringen en lijfrenten berust op het feit dat de ontvanger van deze gelden hierover belasting betaalt. Als de ontvanger minder belasting hoeft te betalen (bijvoorbeeld omdat hij in het buitenland woont of een lager inkomen heeft) kan er per saldo aardig op verdiend worden.

In het algemeen geldt dat hoe hoger het inkomen is, des te meer een aftrekpost oplevert. Dit komt door het progressieve tarief. De aftrekpost komt namelijk ten laste van (het zwaarst belaste) topje van het inkomen. Daardoor kunnen mensen met hoge inkomens geld lenen tegen een op hun drukkende rente van zo'n 3 à 4%. Zij betalen 10 à 11% aan de bank en verdienen via de belastingaftrek daarvan zo'n 60 à 70% terug. Met dit geld kunnen bijvoorbeeld allerlei onbelaste vermogenswinsten worden gerealiseerd (onroerend goed, speculatie, levensverzekering, e.d.).

Naast deze aftrekposten zijn er nog de verhogingen van de zgn. belastingvrije som, te weten kinder-, invaliditeits- en bejaardenaftrek en de aftrek wegens onvolledig gezin. Nadat het belastbaar inkomen (inkomen minus aftrekposten) is vastgesteld, wordt nog voordat het tarief wordt toegepast een bepaald bedrag van het belastbaar inkomen afgetrokken. Dit is de belastingvrije som. De hoogte is afhankelijk van de tariefgroep. Dit bedrag kan met kinderaftrek etc. verhoogd

7. Behalve voor gehuwde, niet gescheiden levende vrouwen. De door hen gedane uitgaven worden (met uitzondering van de premies volksverzekeringen) in mindering van het inkomen van hun man gebracht.

worden. Het effect van deze aftrekposten is in het algemeen hetzelfde als van de gewone aftrekposten.

7. Premies sociale verzekeringen

Behalve de belastingen leggen ook de premies voor sociale verzekeringen een behoorlijke druk op het inkomen van de meeste Nederlanders. De zwaarte van deze druk is vooral afhankelijk van de hoogte en de soort van het inkomen. De sociale verzekeringen kunnen onderverdeeld worden in volksverzekeringen en werknemersverzekeringen. Bij de volksverzekeringen — AOW, AWW, AKW en AWBZ (en sinds kort AAW) — valt ruwweg iedereen onder de 65 jaar. Zij gelden zowel voor loontrekkenden als voor zelfstandigen, renteniers, bursalen, alimentatieontvangers e.d. Niet-loontrekkenden betalen premie AOW, AWW, AKW en AWBZ (in begin 1976⁸ in totaal 15,61% van het zgn. premie-inkomen). Loontrekkenden betalen over hun loon alleen AOW en AWW (11,9%). De werkgever betaalt over het loon de premies AKW en AWBZ (3,71%).

Onder de werknemersverzekeringen, te weten Ziektewet, Wachtgeld, WAO, Ziekenfonds, KWL en WW, vallen alleen loontrekkenden die niet in overheidsdienst zijn. De premies worden gedeeltelijk door de werknemer, gedeeltelijk door de werkgever betaald. De premies Ziektewet en wachtgeld variëren per bedrijfstak, de overige niet. In begin 1976 betaalde de werknemer in totaal ca. 9,6% van het bruto-loon, de werkgever ca. 17,7%.

De premies worden geheven volgens een van de hoogte van het inkomen onafhankelijk percentage, maar slechts over een bepaald gedeelte van het inkomen. Er is een maximum-inkomen (premiëgrens) waarover premie geheven wordt⁹. Over het meerdere inkomen wordt geen premie meer betaald. Daardoor is de druk van de premies ongelijk verdeeld. Inkomens boven de premiëgrens betalen een kleiner deel van het inkomen aan premies voor sociale verzekeringen dan inkomens onder de premiëgrens.

8. Alle percentages e.d. worden vermeld voor het eerste half jaar van 1976, omdat Flip de Kam dat in zijn boek ook doet.
9. Ook de eventuele uitkeringen op grond van deze verzekeringen hebben een maximum (geldt natuurlijk niet voor de ziekenfondswet). Dit correspondeert met het maximum premieplichtig loon. De uitkeringen op grond van de AOW, AWW en de kinderbijslag zijn voor iedereen gelijk, ongeacht de hoogte van het inkomen. De uitkeringen AOW en AWW zullen bij een hoog inkomen door de progressie van de inkomstenbelasting hoger belast worden, de kinderbijslag is niet belast. Voor het ziekenfonds lag de premiëgrens in begin 1976 op f 26.462,—, voor de AOW, AWW, AKW en AWBZ en de KWL op f 35.600,— en voor de overige verzekeringen op f 48.470,—.

8. Belasting- en premiedruk

Onder de deskundigen heerst verschil van mening of (eventueel sommige) sociale verzekeringen wel of niet onder het begrip belasting vallen. Daartoe worden haarscherpe definities van beide begrippen opgesteld. Men wordt het echter niet eens. Mij lijkt dit van weinig belang. Ook als er verschillen zijn tussen beide begrippen kan het nuttig zijn te bekijken wat de gezamenlijke effecten zijn voor het besteedbaar inkomen van de Nederlandse werknemer. Flip de Kam heeft dat gedaan. Het resultaat is verwerkt in een tabel, die hier gedeeltelijk overgenomen wordt:

tabel 1

brutolooninkomen 1976 in guldens	druk inkomstenbelastig en sociale premies als percentage van het brutolooninkomen 1976 voor gezin met twee kinderen
f 18.000,- (± minimumloon)	31 %
f 26.260,- (± modaal loon)	36,4 %
f 52.500,- (± 2x modaal)	40,6 %
f 105.000,- (± 4x modaal)	49,9 %

Mijns inziens zijn de cijfers in deze tabel niet geheel juist. Voorzover ik kan nagaan hanteert Flip de Kam een nogal hoog percentage voor de premies Ziekte-wet en/of wachtgeldverzekering (dat kan natuurlijk wel omdat de percentages per bedrijfstak verschillen) en telt hij het werkgeversgedeelte van de premie voor het ziekenfonds mee. Dat laatste is onjuist en scheelt 4,8%. Tevens laat hij de kinderbijslag die de werknemer ontvangt buiten beschouwing. Dat is voor twee kinderen een bedrag van f 1.812,- per jaar. Het maakt echter nogal wat uit of en hoe je rekening houdt met die kinderbijslag.

Hieronder volgt een gekorrigeerde tabel. In de eerste kolom is alleen gekorrigeerd voor de premies ziektewet en ziekenfonds¹⁰. De kinderbijslag is daar buiten beschouwing gebleven. In de volgende drie kolommen is ook — telkens op een andere manier¹¹ — rekening gehouden met de kinderbijslag.

10. Ik heb het werknemersaandeel van de premies ziekenfondswet en wachtgeldverzekering tezamen gesteld op 1,3%; Flip de Kam hanteert, voorzover ik kan zien, 2,1%. Het werkgeversaandeel in de premie voor het ziekenfonds is in deze tabel steeds buiten beschouwing gelaten.
11. Kolom (2): beschouwen we kinderbijslag (kb) als belastingvrij inkomen, dan kunnen we de te betalen belasting (l.b.) + premies (samen f 4.672,- bij een inkomen van f 18.000,-) ook omslaan over het brutoloon + kb, zijnde f 19.812,-. Dit is 23,6%. Kolom (3): beschouwen we kb als negatieve premie of belasting en relateren we dat

tabel 2. Alternatieve berekeningswijzen van de druk inkomstenbelasting + sociale premies.

bruto looninkomen 1976 in guldens	i.b. + premie		i.b. + premie		i.b. + premie-kb		i.b. + premie-kb	
	brutoinkomen (1)		brutoink + kb (2)		brutoinkomen (3)		brutoink + kb (4)	
f 18.000,—	26	%	23,6	%	15,9	%	14,4	%
f 26.260,—	31,2	%	29,2	%	24,3	%	21,7	%
f 52.500,—	38,9	%	37,6	%	35,5	%	34,3	%
f 105.000,—	49	%	48,2	%	47,3	%	46,5	%

De belastingtarieven zijn berekend volgens de tabellen van de inkomstenbelasting en niet van de loonbelasting.

Deze tabel illustreert hoe betrekkelijk dit soort cijfers zijn. Voor welke cijferopstelling je ook kiest, ze lijden bovendien allemaal aan de volgende gebreken:

- ze gelden alleen voor werknemers die niet in overheidsdienst zijn. Ambtenaren en zelfstandigen e.a. vallen niet onder de werknemersverzekeringen.
- ze houden geen rekening met het recht op uitkering. Economisch gezien zou een waardering daarvan mogelijk zijn.
- het zijn theoretische tabellen, d.w.z. dat alles wat in de vorige bladzijden gezegd is over ontduiken, ontgaan en afwentelen van belasting niet meege-rekend is.
- ze gelden alleen voor looninkomsten. Andere inkomsten die minder zwaar of in het geheel niet belast zijn (denk aan vermogenswinsten) worden niet aanwezig geacht.

Door de matigende werking van de premies voor sociale verzekeringen zijn de zgn. kollektieve lasten minder ongelijk verdeeld dan de sterk oplopende inkomstenbelastingtarieven doen vermoeden. Dit blijkt nog duidelijker uit een vergelijking van de marginale druk. Hieronder wordt verstaan de hoogte van de extra belasting en premies die verschuldigd zijn bij een (geringe) toename van het inkomen. In de volgende tabel is deze marginale druk aangegeven voor een bruto loonsverhoging van f 1.000,— per jaar.

vervolgens aan het brutoloon, dan wordt de druk $f 4.672 - f 1.812 = f 2.860$ op f 18.000,—. Dit is 15,9%.

Kolom (4): beschouwen we kb opnieuw als negatieve premie of belasting, maar relateren we dat aan het brutoloon + kb, dan wordt de druk $f 2.860,-$ op $f 19.812,- = 14,4\%$.

In de eerste kolom is de marginale druk van de inkomstenbelasting en de premies voor sociale verzekeringen gezamenlijk berekend. In de tweede kolom is de marginale druk van alleen de inkomstenbelasting weergegeven. Evenals in de vorige tabellen wordt uitgegaan van een werknemer met twee kinderen.

tabel 3. Druk over een brutoloonsverhoging van f 1.000,— als percentage van die loonsverhoging.

Oorspronkelijk bruto looninkomen 1976 in gulden	druk inkomstenbelasting en premies sociale verzekering	druk inkomstenbelasting
f 18.000,—	39,4 %	18,8 %
f 19.000,—	42 %	21,5 %
f 26.260,—	47 %	26,8 %
f 52.500,—	48,8 %	48,8 %
f 105.000,—	65,5 %	65,5 %

Uit de eerste kolom van deze tabel blijkt dat het deel dat een werknemer van een brutoloonsverhoging van f 1.000,— in handen krijgt, voor het merendeel van de inkomens niet zo veel verschilt. Iemand met het minimumloon houdt f 606,— over, iemand met een modaal loon f 530,— en iemand met 2x een modaal loon f 512,—. Pas daarboven worden de verschillen groter.

Uit een vergelijking van de tweede met de eerste kolom blijkt dat deze geringe verschillen veroorzaakt worden door de invloed van de premies voor sociale verzekeringen. In de tweede kolom, waar alleen de marginale druk van de inkomstenbelasting is opgenomen, zijn de onderlinge verschillen veel groter. Iemand die het minimumloon verdient draagt van een brutoloonsverhoging van f 1.000,— per jaar 'slechts' f 188,— aan inkomstenbelasting af, iemand met een modaal loon f 268,— en iemand met 2x een modaal loon f 488,—¹².

De percentages van de eerste kolom zouden nog gelijkjer uitvallen als er ook bij betrokken wordt wat zo'n loonsverhoging de werkgever kost. Niet alleen de werknemer moet zijn deel aan de premies voor sociale verzekeringen afdragen, ook de werkgever moet dat doen. Voor het werkgeversaandeel geldt dezelfde premiegrens als voor het werknemersaandeel. Een bruto loonsverhoging van

12. Omdat iemand die een inkomen heeft dat boven de premiegrens ligt al het maximum aan premies voor sociale verzekeringen betaalt, betaalt hij over loonsverhogingen alleen nog maar inkomstenbelasting. De marginale druk van de inkomstenbelasting en de premies voor sociale verzekeringen gezamenlijk is voor hem gelijk aan de marginale druk van de inkomstenbelasting alleen.

f 1.000,— aan een werknemer, die onder de premiegrens voor het ziekenfonds zit, kost de werkgever ca. f 630,—. Dezelfde loonsverhoging aan een werknemer, die boven de premiegrens van de andere werknemersverzekeringen zit, ca. f 520,—¹³.

9. Flip de Kams belastingherziening

Doordat mensen met hogere inkomens meer mogelijkheden hebben om belasting te ontgaan ("die hoge tarieven, dat is mede een optische zaak", zo wordt een belastingkonsulent door Flip de Kam geciteerd) en de premies voor sociale verzekeringen vooral op de lagere inkomens drukken, komt de Kam tot de uitspraak dat iedereen in Nederland een zelfde gedeelte van zijn inkomen aan de fiskus afdraagt. Hij wekt tot aan het laatste hoofdstuk de indruk het daar niet zo mee eens te zijn. Uit zijn voorstel tot wijziging van de inkomstenbelasting blijkt dat echter niet.

Naast een paar mijns inziens onvoldoende maatregelen om het ontgaan van belasting op bedrijfswinsten tegen te gaan wordt een ingrijpende wijziging van de inkomstenbelasting bepleit. Bijna alle tegemoetkomingen buiten de winstfeer moeten worden geschrapt, zodat het tarief aanzienlijk verlaagd kan worden¹⁴. Lagere tarieven roepen volgens de Kam minder psychologische weerstanden op, zodat de drang om belasting te ontduiken of te ontgaan zal afnemen. Het vervallen van allerlei aftrekposten maakt het ontgaan van belastingen veel moeilijker. Bovendien verhoogt het de heffingsgrondslag, het bedrag waarop het (lagere) tarief wordt toegepast. De meeropbrengst kan gebruikt worden om slachtoffers van het vervallen van de tegemoetkomingen — voorzover nodig — via directe subsidies te steunen.

Dat de Kam met dit voorstel tot wijziging van het stelsel van de inkomstenbelasting komt is voor diegenen, die op de hoogte zijn van andere publikaties van hem, misschien niet zo verwonderlijk. In samenwerking met prof. V. Halberstadt houdt hij zich namelijk regelmatig bezig met onderzoek van zgn. belastinguitgaven. Dat zijn tegemoetkomingen in de fiskale wetgeving, een soort indirecte subsidies, die de overheid ook rechtstreeks zou kunnen verstrekken. Het is een gedeelte van deze indirecte subsidies, dat hij uit de inkomstenbelasting wil schrappen.

De argumentatie voor deze ingrijpende wijziging van de inkomstenbelasting is

13. Dit is respectievelijk het verschil tussen f 1.213,— en f 583,— en tussen f 1.000,— en f 480,—. Er is rekening gehouden met een aftrek van 48% vennootschapsbelasting; een eventuele extra pensioenbijdrage van de werkgever is verwaarloosd.
14. Hij bespaart op deze manier f 11.650 mln. Hiervan wil hij f 9.600 mln. gebruiken voor tariefsverlaging. Het restant kan dan gebruikt worden voor directe subsidies. Ik heb niet voldoende gegevens om de berekening van deze bedragen na te gaan.

uiterst mager. Zij berust vooral op het veronderstelde verband tussen de hoogte van het belastingtarief en de mate waarin belasting ontdoken of vermeden wordt. Zoals ik al eerder heb gezegd is het maar zeer de vraag of die relatie zo duidelijk aanwezig is. Er zijn ook andere minder individueel-psychologische factoren die een rol spelen bij het ontgaan en ontduiken van belastingen. Bovendien is in de redenering van de Kam moeilijk in te zien dat verlaging van de tarieven veel zoden aan de dijk zet. Of je nu een lager tarief over een bredere heffingsgrondslag of een hoger tarief over een smallere heffingsgrondslag betaalt, het resultaat blijft hetzelfde. Tenzij het resultaat van de wijzigingen is, dat er drukverschuivingen plaats vinden naar groepen die minder mogelijkheden hebben om belasting te ontgaan, d.w.z. naar lagere inkomens. Dat dit inderdaad zo is zal ik verderop laten zien.

Dat het schrappen van een aantal aftrekposten het ontgaan van belastingen sterk zal bemoeilijken is juist. Dat geldt echter zeker niet voor alle tegemoetkomingen, die de Kam wil laten vervallen. Met kinder-, bejaarden- en invaliditeitsaftrek of met aftrek wegens onvolledig gezin valt moeilijk te rommelen. Het omzetten van dergelijke tegemoetkomingen in directe subsidies heeft vrij veel nadelen. Wie enigszins op de hoogte is hoe directe subsidieverleners nu werken zal dit onmiddellijk beamen. Bovendien zal je in zijn voorstel bij nogal wat instanties om zo'n subsidie moeten gaan vragen, wat zeker voor de wat minder geleerde Nederlanders een onoverkomelijke drempel is. Het grote voordeel van directe subsidies — verlenen waar het nodig is — komt in de praktijk slecht uit de verf.

10. Inkomenspolitieke gevolgen van Flip de Kams belastingberziening

In een (overigens misleidende) tabel geeft de Kam een overzicht van de inkomenspolitieke gevolgen van het door hem voorgestelde inkomstenbelastingtarief (p. 169):

tabel 4. Inkomenspolitieke gevolgen van het nieuwe inkomstenbelastingtarief (1976), exclusief effecten van het verbreden van de belastinggrondslag

Brutolooninkomen 1976 in guldens*	Belastbaar inkomen in guldens	Belasting- verlaging in guldens	Belastingverlaging in procenten	
			van bruto- inkomen	van thans verschuldigde inkomsten- belasting
f 18.000,— (minimumloon)	f 14.525,—	f 347,—	1,9 pct.	36,4 pct.
f 26.260,— (modaal loon)	f 21.565,—	f 1.131,—	4,3 pct.	41,2 pct.
f 52.500,— (2x modaal loon)	f 44.604,—	f 4.352,—	8,3 pct.	36,5 pct.
f 105.000,— (4x modaal loon)	f 95.869,—	f 11.885,—	11,3 pct.	27,7 pct.
f 210.000,— (8x modaal loon)	f 198.404,—	f 28.395,—	13,5 pct.	24,5 pct.

* gehuwde zonder kinderen

Ogenschijnlijk lijken de wijzigingen vooral in het voordeel van hogere inkomens, maar dat is volgens de Kam gezichtsbedrog. Omdat de voordelen van de (in zijn voorstel vervallen) aftrekkosten en andere tegemoetkomingen bij de midden- en hogere inkomens gekoncentreerd zijn, zou de effectieve druk op die inkomens best eens kunnen toenemen. De inkomenspolitieke gevolgen van de voorgestelde wijzigingen zijn echter aanmerkelijk ingrijpender dan tabel 4 doet vermoeden. Deze tabel houdt namelijk geen rekening met

- de effecten van het verhogen van de heffingsgrondslag (voor alle inkomens in ieder geval f 950,—¹⁵, voor gezinnen met kinderen ook de kinderbijslag)
- en is van toepassing op een gezin zonder kinderen.

Met name het laatste punt is van belang, omdat van de ruimte van f 11.650 miljoen die de Kam 'kreeft' voor tariefsverlaging, f 2.950 miljoen afkomstig is van het vervallen van kinder aftrek en het belasten van kinderbijslag¹⁶. Een op deze punten gecorrigeerde tabel zou er als volgt uitzien:

tabel 5. Inkomenspolitieke gevolgen van het door de Kam voorgestelde inkomstenbelastingtarief, inclusief effecten van het verbreden van de heffingsgrondslag met f 950,— en kinderbijslag voor 2 kinderen (f 1.812,—), voor een gezin met 2 kinderen.

brutooninkomen 1976 in guldens	belastbaar inkomen in f	belasting- verlaging in f	belastingverlaging in procenten.	
			van bruto- inkomen	van thans verschuldigde inkomstenbelasting
f 18.000,— (± minimumloon)	f 17.287,—	+ f 376,—	+ 2,1 %	+ 39,5 %
f 26.260,— (± modaal loon)	f 24.327,—	— f 167,—	— 0,6 %	— 6,1 %
f 52.500,— (2x modaal)	f 47.366,—	— f 2.718,—	— 5,2 %	— 23,1 %
f 105.000,— (4x modaal)	f 98.631,—	— f 9.609,—	— 9,2 %	— 22,4 %
f 210.000,— (8x modaal)	f 201.166,—	— f 25.914,—	— 12,3 %	— 22,5 %

Uit deze tabel blijkt dat de tariefsverhoging vooral de hogere inkomens ten goede komt. De belastingdruk wordt gelijkjer verdeeld. Mensen met een minimumloon moeten in vergelijking met de huidige situatie meer gaan betalen; mensen met topinkomens minder.

De denivellering van de inkomens komt nog veel sterker naar voren als ook rekening gehouden wordt met de premies voor sociale verzekeringen. Het is merkwaardig dat de Kam dat niet doet. Hij laat hier na wat hij zelf in een ander hoofdstuk bepleit. Het samenstellen van inkomstenbelasting en premies voor

15. Namelijk maximum 4%-forfait ad f 800,— en reiskostenvergoeding ad f 150,—.

16. Als je in het hele boek je voorbeelden baseert op een gezin met twee kinderen is het op z'n zachtst gezegd niet netjes om dat hier niet te doen.

sociale verzekeringen levert volgens de (mijns inziens niet geheel juiste) methode van de Kam het volgende resultaat op (zie kolom 1). Ter vergelijking is in kolom 2 de huidige situatie (weer volgens de methode de Kam) weergegeven.

tabel 6. Druk inkomstenbelasting en premies sociale verzekeringen als percentage van het bruto looninkomen voor een gezin met twee kinderen.

bruto looninkomen 1976 in guldens	volgens het voorstel van de Kam	volgens de huidige situatie
f 18.000,- (± minimumloon)	33,1 %	31 %
f 26.260,- (± modaal loon)	35,8 %	36,4 %
f 52.500,- (± 2x modaal)	35,3 %	40,6 %
f 105.000,- (± 4x modaal)	40,8 %	49,9 %
f 210.000,- (± 8x modaal)	47 %	59,3 %

De tabel spreekt voor zichzelf. Het voorstel van de Kam heeft tot gevolg dat bijna iedereen nu volgens de wet ongeveer hetzelfde percentage van zijn inkomen aan de fiskus moet afstaan. Het bestrijden van het kwaad heeft geleid tot het sanktioneren van de gevolgen ervan.

Behalve een drukverschuiving van hogere naar lagere inkomens heeft het voorstel van de Kam o.a. tot gevolg dat de druk op gezinnen met kinderen verzwaaard wordt. Deze verzwaaring is vooral voor de lagere inkomens aanzienlijk. Het geldt dat de staat 'verdient' door het afschaffen van de kinderaftrek en het belasten van de kinderbijslag wordt over de gehele belastingbetalende bevolking verdeeld. Het lijkt me dat de wenselijkheid van zo'n wijziging apart, d.w.z. los van een tariefsverlaging, aangetoond moet worden. Dat gebeurt in het boek echter niet.

11. Voorstellen tot verbetering

Het ontduiken en ontgaan van belasting zal moeten worden bestreden. Dit mag echter niet tot gevolg hebben dat de kollektieve lasten nog gelijk over de Nederlandse bevolking verdeeld wordt. Integendeel, het idee dat aan de inkomstenbelasting ten grondslag ligt — wie meer verdient moet een groter deel van zijn inkomen bijdragen — moet ook voor de inkomstenbelasting en premies voor sociale verzekeringen samen gelden. Dat daarbij tot op zekere hoogte rekening wordt gehouden met individuele omstandigheden zoals de aftrekposten beogen (leeftijd, invaliditeit, noodzakelijke extra kosten e.d.) is niet onredelijk. Dat de wijze waarop dat nu gebeurt voor verbetering vatbaar is, lijkt me duidelijk.

Het is overigens best mogelijk om de meeste aftrekposten en andere tegemoetkomingen in de inkomstenbelasting te laten bestaan (en zo rekening te houden met individuele omstandigheden van de belastingbetalers) en toch de gezamenlijke druk van de inkomstenbelasting en de premies voor sociale verzekeringen naar draagkracht te verdelen. Om dat te bereiken moeten (eventueel sommige) aftrekposten e.d. niet ten gunste van de top maar ten gunste van de bodem van het inkomen worden gebracht. Sinds de inkomstenbelasting geheven wordt volgens het schijventarief¹⁷ is dat eenvoudig te realiseren. Het lijkt me niet onredelijk om zo iets te doen met de premies AOW en AWW (en eventuele andere volksverzekeringen) en de verhogingen van de belastingvrije som voorzover het gaat om kinderaftrek, invaliditeitsaftrek, bejaardenaftrek. Op die manier wordt de belastingbesparing, die het gevolg is van de aftrek van deze posten van het inkomen, voor iedereen gelijk; namelijk het tarief over de eerste (en eventueel een stukje van de tweede) schijf¹⁸.

Opvallend is trouwens dat 'linkse' politici soms pleiten voor het vergroten van de belastingvrije som. Een verhoging van de belastingvrije som zonder meer komt echter ten gunste van de bovenste schijf, de top van het inkomen. Hoge inkomens profiteren daar dus het meest van. Als daarentegen de eerste schijf net zo veel korter wordt gemaakt als de belastingvrije som omhoog gaat, profiteert ieder evenveel, nl. 20% van de verhoging van de belastingvrije som.

Het soort maatregelen, dat genomen moet worden om het ontgaan van belasting tegen te gaan, valt af te leiden uit het eerste gedeelte van dit artikel. Ik zal een paar belangrijke punten aanstippen:

a) Wat winst uit onderneming betreft valt in de eerste plaats te denken aan pogingen om de winsten van internationaal opererende bedrijven onder controle te krijgen en te belasten. Dit kan gebeuren door betere internationale samenwerking tussen de belastingdiensten van verschillende landen, het negeren van transakties via belastingparadijzen en het veranderen van de regelingen, die moeten voorkomen dat de winst in meer landen belast wordt. Als dochterondernemingen van nederlandse bedrijven in het buitenland winst maken, moet die winst in Nederland belast worden. Ter vermijding van dubbele belasting moet Nederland een belastingvermindering verlenen, die gelijk is aan de belasting die in feite in het buitenland betaald is.

Voor 'verdachte' uitgavenposten als royalties, management fees, renten e.d. kan mutandis hetzelfde gelden. Vaak zijn dit verkapte winstoverhevelingen naar het

17. Het tarief wordt toegepast op het belastbare inkomen, nadat de eventueel verhoogde belastingvrije som is afgetrokken. Dit bedrag wordt verdeeld in schijven. Het tarief op de eerste schijf is 20%, op de tweede 26%, over de derde 32% enz. olopend tot 72%.

18. Het tarief over de eerste schijf is 20%; de lengte van deze schijf f 5.412,-. Het tarief over de tweede schijf is 26%; de lengte van deze schijf f 6.648,-.

buitenland. Alleen de belasting, die over deze posten in het buitenland in feite betaald is, hoort dan in mindering te komen van de nederlandse belasting. Voor het overige horen deze uitgaven niet als aftrekbare kosten te worden toegestaan. Ook manipulaties met het toerekenen van winsten aan verschillende produktiestadia e.d. kunnen eventueel op deze wijze aangepakt worden. Bovendien kan hier gebruik gemaakt worden van de ervaring, die de mensen van de douane op het gebied van waardebepaling van goederen hebben.

Ik ben me bewust van de enorme technische en praktische problemen die aan zo'n regeling kleven, zowel op het gebied van de wetgeving als van de uitvoering. Toch lijken ze me niet onoverkomelijk en zeker de moeite van het proberen waard.

De faciliteiten, die gelden voor het omzetten van een eenmanszaak in een B.V. moeten afgeschaft worden. De mogelijkheid van art. 18 Wet IB om geruisloos in te brengen is als tegemoetkoming voldoende.

b) Wat andere inkomsten betreft:

Er moet zo snel mogelijk een vermogenswinstbelasting komen. Er is geen reden om partikuliere vermogenswinsten niet te belasten, zeker niet als je belastingheffing naar draagkracht voorstaat.

Winsten, behaald met speculatie en allerlei konstrukties zullen in het algemeen automatisch onder zo'n vermogenswinstbelasting vallen.

Voor periodieke uitkeringen e.d., die aan personen die niet in Nederland wonen uitgekeerd worden, moet een soortgelijke regeling tot stand komen als ik onder a) voor internationale winsten heb voorgesteld. Op dit punt kan dat bijna geen technische moeilijkheden opleveren.

Als vermogensbestanddelen (bijvoorbeeld aandelen) buiten Nederland gebracht worden, moet over de waarde op dat moment met de fiskus afgerekend worden. Duitsland kent zo'n regeling voor groot-aandeelhouders.

Om ervoor te kunnen zorgen dat de druk van de kollektieve lasten naar draagkracht over de nederlandse bevolking verdeeld wordt, moet eerst meer bekend zijn over

- het afwentelen van belasting en de gevolgen daarvan
- de verhouding van de druk van de inkomstenbelasting op winsten en op andere inkomsten
- wie er van de aftrekposten en andere tegemoetkomingen in de inkomstenbelasting profiteert en in welke mate.

Onderzoekingen op het eerste en derde punt zijn aan de gang of in voorbe-

reiding. Aktiviteiten op het gebied van de belastingdruk op winsten in verhouding tot de belastingdruk op andere inkomsten zijn mij niet bekend.

Om het ontduiken van belasting tegen te gaan zal de belastingdienst de beschikking moeten krijgen over een groter en meer flexibel controleapparaat. Kundige controle-ambtenaren, die de tijd hebben om regelmatig en intensief de boekhoudingen van de belastingplichtigen te controleren, aangevuld met een soort vliegende opsporingsbrigade zouden de belastingontduiking een eind kunnen terugdringen. Voorlopig levert iedere belastingkontroleur de staat een veelvoud van zijn salaris op.

Toch blijven dit soort maatregelen om het ontduiken of het ontgaan van belasting tegen te gaan maar symptoombestrijdingen. Voor het laten uitsterven van deze verschijnselen (zo dat mogelijk is) zijn ingrijpender maatschappij-hervormingen nodig dan wijziging van de inkomstenbelasting.